

Asia: VN/9365/2025

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko teillä lausuttavaa esityksestä yleisesti?

Monimuotoiset perheet -verkosto ei kannata esitystä ja on huolissaan lapsiperheellisten sekä lasta toivovien työnhakijoiden toimeentulosta. Laiminlyönnit eivät useinkaan ole tahallisia, mutta yksikin tahaton virhe voi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin perheen taloudelle ja työnhakijan asemaan työmarkkinoilla. Kiristyksille ei ole tarvetta, sillä esityksen (s. 5) mukaan valtaosa, eli noin 80 prosenttia työnhakijoista, jotka saivat vuonna 2023 muistutuksen, eivät muistutuksen jälkeen menettelleet työttömyysturvalaissa tarkoitettulla tavalla moitittavasti.

Työttömyysturvalaki ei myöskään nykyisellään huomioi riittävästi työnhakijoiden erilaisia perhetilanteita. Verkoston mielestä työttömyysturvalakia on uudistettava niin, että se turvaa paremmin eri perhetilanteissa olevien työnhakijoiden oikeudenmukaisen kohtelun ja toimeentulon.

Esityksen sivulla 4 todetaan, että seuraamuksia ei nykytilassa aseteta, jos työnhakijalla on työvoimapoliittisesti hyväksyttävä syy menettelylleen. Kuitenkin työttömyysturvalain luku 2a, jossa määritellään työvoimapoliittisesti moitittavat menettelyt, ei tunnista riittävästi monimuotoisten perheiden erityistilanteita. Perhetilanne voi vaikuttaa merkittävästi esimerkiksi siihen, millaista työtä vanhempi voi ottaa vastaan – milloin, missä ja millä ehdoilla.

Vanhempien on arvioitava arjen sujumista esimerkiksi:

- yksinhuoltajuuden
- vuoroasuvan lapsen asumisjärjestelyiden
- monilapsisen perheen arjen

- perheenjäsenen sairauden, vamman tai muun erityistarpeen
- tilanteiden, joissa lastenhoitopalvelut eivät tue vuoro- ja läsnätyön tekemistä tai ole saatavilla, joustavia tai kohtuullisen matkan päässä kodista ja työpaikasta – näkökulmasta.

Esimerkiksi työttömyysturvalain 2a luvun 3 §:n määrittämä kolmen tunnin työmatkaraja ei sovi yhteen pienten lasten hoitoaikojen kanssa tilanteissa, joissa lapsesta huolehtii yksin yksi vanhempi tai muu huoltaja ei voi osallistua esimerkiksi sairauden, vamman tai oman työn vaatimusten vuoksi arkeen.

Monimuotoiset perheet -verkoston kyselyissä työmarkkinajärjestöjen kanssa on tullut esille useita tilanteita, joissa haastavassa perhetilanteessa on pakotettu irtisanoutumaan, eikä työn ja perheen yhteensovittamista ole tuettu riittävästi (N = 1 408) (esim. Moring & Kaunisto 2021).

Lain säännökset jättävät myös harkintavaltaa viranomaisille. Se voi johtaa epäyhtenäiseen kohteluun, jos lainsäädäntö ja sen tulkintaohjeet eivät ole selkeitä. Haasteet tulevat esiin myös Monimuotoiset perheet -verkoston vuonna 2020 tekemässä kyselyssä TE-palveluiden työntekijöille (n = 70). Kyselyssä nousi esiin seuraavaa:

- 97 % oli havainnut haasteita vuorotyön vastaanottamisessa yhden vanhemman perheissä
- 88 % oli nähnyt ongelmia lastenhoidon järjestämisessä työnhaun tai työvoimakoulutuksen aikana
- 77 % oli kohdannut tilanteen, jossa vanhempi kieltäytyi työstä perheen ja työn yhteensovittamisen haasteiden vuoksi.

Työnhakijan työttömyysturvaa vähennettiin joissain tilanteissa, kun hän kieltäytyi vuorotyöstä lastenhoito-ongelmien vuoksi.

Työttömyysturvan heikentäminen ei ole kohtuullista, sillä kuntien järjestämät hoivapalvelut eivät aina mahdollista esimerkiksi yhden vanhemman perheiden tilanteissa vuorotyön vastaanottamista. Haasteita voi olla lapsen ollessa varhaiskasvatusikäinen tai pieni koululainen. Lisää yhden vanhemman perheiden huoltajien työllisyyden tukemisesta kuntien palveluilla:
<https://www.monimuotoisetperheet.fi/yhden-vanhemman-perheiden-tyollisyys-heikkoa-5-suositusta-kunnille/>

Lähteet:

Moring, Anna & Kaunisto, Tiina-Emilia (2021): Miten työelämän perheystävällisyydessä huomioidaan perhetilanteiden monimuotoisuus? Työelämän tutkimus Vol 19 Nro 4.

2. Onko teillä lausuttavaa säädösehdotuksesta ja sen perusteluista?

Monimuotoiset perheet -verkosto vaatii työttömyysturvalain tarkastelemista monimuotoisten perheiden näkökulmasta, jotta esitetyt muutokset työttömyysturvalakiin eivät ole kohtuuttomia eri perhetilanteiden näkökulmasta. Myös lain soveltamisohjeissa viranomaisille on huomioitava erilaiset perhetilanteet. Verkosto ehdottaa työttömyysturvalain 2a-lukuun seuraavia selkeyttäviä muutoksia:

- 3 § Työstä eroaminen työmatkan perusteella: Työmatkaan luetaan välimatkat työn ja lastenhoidon sekä kodin välillä. Arviossa huomioidaan perhetilanne ja lastenhoidon aukioloajat. Myös lapsen asumisjärjestelyjen tukeminen kahdessa kodissa huomioidaan työvoimapoliittisesti pätevänä syynä irtisanoutua työsuhteesta.

- 5 § Henkilöön liittyvä pätevä syy työstä kieltäytymiseen: Kohtaan 3) lisätään, että ”tai lastenhoito tai muun läheisen hoito ei järjesty”.

- 6 § Työhön liittyvä pätevä syy työstä kieltäytymiseen: Tähän kohtaan on lisättävä uusi kohta ”9) työpaikka ei tue riittävästi työn ja perheen yhteensovittamista”.

- 11 § Pätevä syy olla osallistumatta työnhakijan palveluprosessiin liittyviin toimiin: Päteväksi syyksi on tarkennettava myös perheestä johtuvat syyt.

- 12 § Pätevä syy jättää toteuttamatta työllistymissuunnitelmaa: Kohtaan 4) on lisättävä, että ”hän ei työkyvyttömyytensä tai terveyteen vaikuttavan haastavan perhetilanteen” takia ole voinut toteuttaa...

- 13 § Pätevä syy jättää hakematta työvoimaviranomaisen tarjoamaa työtä: Tässä kohdassa riittää, mikäli muut ehdotetut kohdat on muutettu. Muussa tapauksessa tähän kohtaan on lisättävä, että perhetilanne on pätevä syy jättää hakematta tarjottua työtä.

- 14 § Pätevä syy palvelusta kieltäytymiseen ja palvelun keskeyttämiseen: Henkilöllä tulee olla pätevä syy keskeyttää palvelu perheestä johtuvasta syystä sekä tilanteessa, jossa palvelun ja perhetilanteen yhteensovittaminen ei onnistu esimerkiksi lastenhoitoon liittyvistä tekijöistä.

3. Onko teillä lausuttavaa esityksen vaikutusarvioista?

Monimuotoiset perheet -verkosto muistuttaa, että työnhakijat ovat monimuotoinen joukko. On tärkeää selvittää, millaista taustaa edustavat ne työnhakijat, joilta työllistymistä edistävät toimenpiteet jäävät usein käyttämättä. Tähän ryhmään voi kuulua esimerkiksi:

- aiemmin sijoituksessa olleita nuoria aikuisia, joilla ei ole vanhempien tukea työhaussa tai työttömyysturvan hakemisessa
- maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, joilla ei ole riittävää suomen kielen taitoa
- heikon lukutaidon tai matalan koulutustason omaavia
- täsmätyökykyisiä
- terveysongelmista kärsiviä
- kriisitilanteessa olevia työnhakijoita – esimerkiksi perhe- tai elämäntilanteen vuoksi.

Verkosto vaatii kokonaisarviota kaikista viimeaikaisista työttömyysturvaa heikentävistä muutoksista. Vaikutusarviossa tulee tarkastella uudistusten vaikutuksia erilaisissa perhetilanteissa, kuten:

- yhden vanhemman perheissä
- vuoroasuvien lasten perheissä
- etävanhempien perheissä
- monikkoperheissä
- uusperheissä.

Arvioinnissa on huomioitava myös muut sosiaaliturvamuutokset, jotka voivat luoda kannustinloukkuja, erityisesti osa-aikatyön tekemiseen. Osa-aikatyö saattaa olla ainoa realistinen työmuoto vaikeassa perhetilanteessa. Esimerkiksi suojaosan poisto on heikentänyt monien yhden vanhemman perheiden toimeentuloa ja voi haitata huoltajan työllistymistä.

Jos työtä ei ole saatavilla, työttömyysturvan heikentäminen – esimerkiksi karenssipäivien lisääminen tai oikeuden menettäminen etuuksiin – lisää epävarmuutta ja vaikeuttaa erityisesti lapsiperheiden tai lasta toivovien ihmisten elämää.

Esityksen arvioidut työllisyysvaikutukset (700 henkilöä) ovat hyvin rajalliset verrattuna sen kielteisiin vaikutuksiin perheiden toimeentuloon. Myös laskettu talousvaikutus, 24 000 euroa yhtä uutta työllistä kohden, vaikuttaa ylioptimistiselta, kun otetaan huomioon tosielämän tilanteet ja työllistymisen haasteet.

Vaikutusarvion mukaan tehdyt muutokset vaikuttavat erityisesti alle 35-vuotiaisiin työnhakijoihin ja enemmän miehiin kuin naisiin. Syntyvyyden tukemisen näkökulmasta toimeentulon leikkaukset tehdään hedelmällisessä iässä oleviin. Myös sillä, että vaikutukset kohdistuvat enemmän miehiin kuin naisiin, voi olla syntyvyyteen vaikutusta.

Syntyvyyden kohentamiseen tehdyssä muistiossa (Valtioneuvoston julkaisuja 2025:35) todetaan, että toimeentuloon liittyvät tekijät korostuvat erityisesti lapsettomilla, lasta toivovilla miehillä. Erityisesti heikommassa työmarkkina-asemassa ja matalasti koulutetummilla miehillä kuilu lapsitoiveiden ja niiden toteutumisen välillä on suuri, ja siksi myös tähän ryhmään kohdistuvat heikennykset voivat vaikuttaa syntyvyyteen.

Esityksessä tai vaikutusarvioissa ei ole mainittu sanoja hoivavastuu, perhetilanne, perhe tai lapsen etu ja oikeudet. Lapsen oikeudet on huomioitava – lapsella on oikeus sosiaaliturvaan, mutta se voi toteutua vain hänen vanhempiansa kautta.

Nykyisellä vaalikaudella on tehty vain vähän esityksiä, jotka edistävät haastavassa perhetilanteessa olevien tai lasta toivovien työllistymistä ja työssäkäyntiä. Eri perhetilanteissa olevien työllistymistä voivat tukea esimerkiksi seuraavat Monimuotoiset perheet -verkoston sivuilta löytyvät ehdotukset: <https://www.monimuotoisetperheet.fi/tyo-ja-perhe/tyollistyminen-eri-perhetilanteissa/>

Lähteet:

Attila, H. et al. (2024): Raskaussyrjintä Suomessa : Vuoden 2024 väestötutkimuksen tuloksia. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2024:20.

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi : Väestöpoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmän muistio. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:35.

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi : Väestöpoliittisen ohjelman valmistelutyöryhmän muistio. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:35. Osoitteessa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-877-2>

4. Tulisiko työttömyysturvalain 2 a luvun 9 ja 10 §:n soveltamisalaa laajentaa uusiin työnhakijaa etuuden saamisen edellytyksenä velvoittaviin toimiin? Mitä nämä toimet olisivat ja miksi velvoittavuutta tulisi laajentaa niihin? Jos mahdollista, esittäkää myös arvio mahdollisen laajennuksen vaikutuksista.

Verkosto ei kannata laajentamista.

Kaunisto Tiina-Emilia

Monimuotoiset perheet -verkosto / Sateenkaariperheet ry - Monimuotoiset
perheet -verkosto